

Evaluation of planning and green management of scenic places around Ziarat village with an emphasis on health tourism Case study: (Ziyarat village hot spring)

Saba Toshani¹ *

Received date: 2022/06/24

Acceptance date: 2022/10/17

Abstract

Today, all kinds of physical and mental diseases have increased due to the expansion of urban life and the industrial development of cities, and people, therefore, turned to health tourism to maintain, improve and regain physical and mental health. As one of the wonders of creation that has been used in the treatment of diseases since the distant past, mineral and hot water springs have a special place in health tourism and medical tourism for tourists. The village of Ziarat Gorgan, with its climatic and geographical location, as well as having a hot spring, along with the famous places such as Imamzadeh, the forest, the waterfall, and the mountain, can be considered a special area for health tourism. The purpose of this research is to evaluate the green management and planning of tourist places around this village to attract tourists to the Ziarat hot spring. The statistical population is the tourism managers of Ziarat village and the sample size includes 30 people. The data were analyzed using the Pralong method and a comparison between the tourism rate and production rate in terms of tourism value was done. The comparison of the values indicates that the criteria of beauty 91%, scientific 68%, cultural 81%, and economic 50% have obtained the relevant points. The results show that despite the high score of aesthetic and cultural criteria, the economic criterion has not earned the sufficient points and the natural resources of the Ziarat hot springs have not been used to attract tourists and contribute to local income. The amount and quality of Ziarat hot spring productivity with scores of 0.25 and 0.13 show that the region has a low position in terms of tourism infrastructure.

Keywords: planning, resort, health tourism, hot spring, Ziarat village

1 - Graduated with a Master's Degree in Business Administration, Department of Management, Aliabad Katoul Islamic Azad University
(Corresponding Author) Email: Saba.toshani.st@gmail.com

ارزیابی برنامه ریزی و مدیریت سبز اماکن دیدنی پیرامون روستای زیارت با تأکید بر گردشگری سلامت مطالعه موردی: (چشمه آبگرم روستای زیارت)

صبا توشنی^{۱*}

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۰۳

چکیده

امروزه انواع بیماری‌های جسمی و روانی به علت گسترش زندگی شهری و همچنین توسعه صنعتی شهرها افزایش یافته است و انسان‌ها برای حفظ، بهبود و حصول مجدد سلامت جسمی و ذهنی به گردشگری سلامت روی آوردند. چشمه‌های آب معدنی و گرم به عنوان یکی از شگفتی‌های خلقت که از گذشته‌های دور در درمان بیماری‌ها استفاده می‌شدند، جایگاه خاصی را در گردشگری سلامت و توریسم‌درمانی برای گردشگران دارا هستند. روستای زیارت گرگان با موقعیت اقلیمی، جغرافیایی و همچنین دارا بودن چشمه آب گرم در کنار اماکن دیدنی از جمله امامزاده، جنگل، آبشار و کوهستان، قابلیت مطرح شدن به عنوان منطقه ویژه گردشگری سلامت را دارد. هدف این تحقیق ارزیابی مدیریت سبز و برنامه ریزی اماکن گردشگری موجود در پیرامون این روستا جهت کشش گردشگران به چشمه آب گرم زیارت است. جامعه آماری متولیان گردشگری روستای زیارت و حجم نمونه ۳۰ نفر تعیین شده است. داده‌ها با استفاده از روش پراولنگ تحلیل و مقایسه بین عیار گردشگری و عیار بهره‌وری از لحاظ ارزش گردشگری انجام شد. مقایسه مقادیر حاکی است، معیار زیبایی ۹۱ درصد، عیار علمی ۶۸ درصد، عیار فرهنگی ۸۱ درصد، عیار اقتصادی ۵۰ درصد امتیاز را به دست آورده اند. نتایج نشان می‌دهد علیرغم امتیاز بالای معیارهای زیبایی و فرهنگی؛ عیار اقتصادی امتیاز مناسب را کسب نکرده است و از توان‌های طبیعی چشمه آب گرم زیارت برای جذب گردشگر و درآمدزایی محلی، فعالیت مناسبی انجام نشده است. عیار، میزان و کیفیت بهره‌وری چشمه آب گرم زیارت با امتیاز ۰/۲۵ و ۰/۱۳ نشان می‌دهد منطقه جایگاه پایینی از نظر زیرساخت‌های گردشگری دارد.

واژه‌های کلیدی: برنامه ریزی، تفرجگاه، گردشگری سلامت، چشمه آب گرم، روستای زیارت

مقدمه

در جهان معاصر شهرنشینی و تمرکز گسترده جمعیت، امراض جلدی و فشار کاری، خستگی جسمی عضلانی و بسیاری از موارد دیگر سلامت انسان‌ها را در معرض تهدید قرار داده است. به همین دلیل انسان‌ها برای درمان و بازیابی سلامت خود، گردشگری سلامت که یکی از شاخه‌های جدید در گردشگری است، روی آورده اند. گردشگری سلامت، سفری سازمان یافته از محیط زندگی فرد به مکان دیگر است که به منظور حفظ، بهبود و دستیابی مجدد به سلامت جسمی و روحی فرد صورت می‌پذیرد (کاربر و بریجز، ۲۰۰۸). بر اساس تعریف سازمان جهانی گردشگری یکی از اهدافی که می‌تواند گردشگر را برانگیزاند تا عزم سفر نماید، مسافرت به منظور سلامتی است. مسافرت به دهکده‌های سلامت و مناطق دارای چشمه‌های آب معدنی و آب گرم (اسپاها) برای رهایی از تنش‌های زندگی روزمره و تجدید قوا بدون مداخله و نظارت پزشکی و در مواردی که گردشگر، بیماری جسمی مشخصی نداشته باشد را گردشگری سلامت می‌گویند (رشیدی و همکاران، ۱۳۹۱). از حوزه‌های گردشگری سلامت که کشور ما در آن از قابلیت‌های فراوانی برخوردار است آب درمانی، چشمه‌های آب گرم و آب‌های معدنی می‌باشد. وجود تعداد زیادی چشمه‌های آب گرم و آب‌های معدنی در کشور با آثار درمانی فراوان این حوزه را به عنوان یکی از حوزه‌ها مؤثر در جهت توسعه گردشگری مطرح نموده است (عربشاهی کریمی و آریان فر، ۱۳۹۳). گردشگری چشمه‌های آب گرم یک از زیرمجموعه‌های گردشگری سلامت و پیشگیرانه است که جایگاه آن با توجه به اهداف و نوع درمان دریافتی در زمان بازدید از چشمه‌های آب گرم می‌تواند بین گردشگری پزشکی و تندرستی باشد (مک نیل و ریبنز، ۲۰۰۵).

از آنجایی که گردشگران به دنبال تخلیه استرس و تمدد اعصاب خود از کارهای روزمره هستند، انتخاب چشمه‌های آب گرم یکی از اولویت‌های آن‌هاست. از سوی دیگر اکثر چشمه‌های آب گرم در نقاط روستایی و پیرامون شهرها قرار دارند؛ بنابراین، در پی انتخاب چشمه‌های آب گرم به عنوان مقصد گردشگران سلامت، بررسی و برنامه‌ریزی برای تفرجگاه‌های بین شهری امری ضروری و با اهمیت است. با توجه به پتانسیل موجود، بهره برداری از این ظرفیت‌ها نیازمند برنامه‌ریزی است. چشمه آب گرم زیارت نیز در پانزده کیلومتری جنوب شهرستان گرگان و در روستای زیارت و ضلع شرقی رودخانه خاصه رود قرار دارد. این چشمه در حال حاضر دارای چهار مظهر و محل خروج است. اولین مظهر آن زیر تخته سنگی است که روی آن کتیبه کوچکی با خط عربی تاریخ ۱۰۳۵ را نشان می‌دهد. مظهر دوم به فاصله ۲۰ متر در جنوب مظهر اولی قرار دارد. دو مظهر دیگر هر یک با فواصل پانزده و ده متر از هم قرار دارند. آب چشمه صاف و زلال و فاقد طعم و بوی خاصی است و گرمای ملایم و مطبوعی دارد. آب گرم زیارت به نظر

می‌رسد تنها آب گرم در استان گلستان باشد و در صورت بررسی کارشناسی آب چشمه از لحاظ معدنی می‌تواند یکی از جاذبه‌های توریستی بسیار جالب استان گلستان باشد. این چشمه در محدوده منطقه حفاظت شده محیط زیست واقع شده است (رقیبی و یخکشی، ۱۳۸۱).

در این راستا این پژوهش با هدف شناسایی نقاط ضعف و قوت تفرجگاه‌های روستای زیارت، عوامل کششی گردشگران و برنامه‌ریزی تفرجگاه‌های گردشگری پیرامون روستای زیارت انجام شد تا با تاکید بر مدیریت سبز و گردشگری سلامت در چشمه آب گرم زیارت، ارائه راهکارهایی برای بهبود و توسعه گردشگری سبز و سلامت در این منطقه را مورد بررسی قرار دهد.

پرسش‌های تحقیق

__ شرایط امکانات و زیرساخت‌های تفرجگاه پیرامون چشمه آب گرم زیارت چگونه است؟

__ ظرفیت‌ها و محدودیت‌های گردشگری سلامت در منطقه مورد مطالعه کدامند؟

پیشینه پژوهش

صادقی و خلیلی جهانگیری (۱۳۹۱) طی پژوهشی با عنوان «برآورد تمایل به پرداخت گردشگران سلامت آب گرم‌های سرعین»، نظرها و خواسته‌های گردشگران سرعین بررسی گردید تا نسبت به پیش‌بینی نیازها و رفع کمبودها و توسعه گردشگری در شهر سرعین کمک کند. در این راستا از طریق مصاحبه حضوری و تکمیل ۳۸۴ پرسشنامه از گردشگران آب گرم‌های سرعین به بررسی علل بازدید گردشگران از سرعین و وضعیت امکانات آب گرم‌ها از نظر گردشگران پرداخته شده است و بر اساس نتایج تحقیق علت اصلی بازدید گردشگران از سرعین بهره‌مندی از خاصیت درمانی چشمه‌های آب گرم است. عزیززاده ثانی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان عوامل انگیزشی گردشگری سلامت در چشمه‌های آب گرم استان مازندران، معتقدند گردشگری سلامت با روح و جم گردشگران در ارتباط است و نوعی از گردشگری است که به منظور حفظ، بهبود و حصول مجدد سلامت جسمی و ذهنی فرد انجام می‌شود و استان مازندران با وجود طبیعت بکر، آب و هوای مطبوع و آب گرم‌های طبیعی در گردشگری سلامت نقش به‌سزایی را ایفا می‌کند. در این تحقیق عوامل انگیزشی از دو بعد رانشی و کششی بررسی شده است. یافته‌ها بیانگر تفاوت معناداری بین میانگین عوامل رانشی (۳/۱۶) و کششی (۲/۹۷) است. گلشیری و همکاران (۱۳۹۳) تحقیق خود را با عنوان «تبیین چرخه توسعه گردشگری سلامت در مناطق روستایی ایران (با تاکید بر چشمه‌های آب گرم)» انجام دادند که این پژوهش از نظر هدف توصیفی و از نظر نتایج کاربردی است. جامعه آماری این تحقیق را خبر خبرگان آشنا با صنعت گردشگری سلامت در استان اصفهان تشکیل می‌دهند و به منظور شناسایی عوامل تاثیرگذار در جامعه آماری مورد مطالعه پرسشنامه‌ای طراحی و تدوین شده است و نتیجه اولویت‌بندی عوامل نشان می‌دهد که هزینه تمام شده درمان، بیشترین اهمیت و اولویت را در توسعه گردشگری

سلامت دارا می باشد و بعد از آن کادر آشنا و آموزش دیده به زبان های خارجی محیط فرهنگی مناسب و امنیت اجتماعی، بهره مندی از زیرساخت های مناسب در بخش حمل و نقل هوایی در اولویت های بعدی جهت توسعه گردشگری سلامت در استان اصفهان قرار دارند.

تندیسه و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان تحلیل استراتژی های توسعه اکوتوریسم پایدار در تفرجگاه های پیرامون شهری معتقدند سرعت نوآوری های فناورانه سبب شکل گیری تحولات اجتماعی و پدیدار شدن اوقات فراغت به عنوان یکی از نیازمندی های اساسی شده است. که توسعه صنعت گردشگری و تفرجگاه های پیرامون شهری به عنوان مقاصد گردشگری در مقیاس خرد را در پی داشته باشد. لوواتا^۱ (۲۰۱۱) در پژوهشی به بررسی بازسازی مکان های باستانی جهت توسعه صنعت گردشگری پرداخته است و معتقد است چشمه آب گرم در منطقه باستانی کلرادو می تواند در عرضه جاذبه های گردشگری به صورت تلفیقی و علمی اثرگذار باشد و ساخت و سازهای جدید در مناطق باستانی باید با در نظر گرفتن معیارهایی همچون اصالت. قدرت انطباق با سابقه باستانی و قابل پذیرش بودن برای مردم به گونه ای که فضای باستانی را به شکل منفی متاثر نکند، باید برنامه ریزی شود. ماسیدا و اتیزو^۲ (۲۰۱۲) مقاله ای تحت عنوان «عوامل تعیین کننده گردشگری داخلی ایتالیا: تجزیه و تحلیل داده های پانل» نوشتند. بررسی عوامل تعیین کننده اصلی جریان گردشگری دو منطقه در کشور ایتالیا پرداخته اند. نتایج نشان داده است که حمایت های دولت های محلی از فعالیت های فرهنگی تأثیر مثبتی بر گردشگران داشته است. ضرایب آماری عناصر سمت عرضه گردشگری از جمله فرهنگ، امنیت عمومی و زیرساخت های حمل و نقل هر چند پایین بوده؛ ولی همه ضرایب معنی دار بوده اند و این ثابت می کند مولفه های اقتصادی و کیفی سمت عرضه در جذب گردشگر موثر است.

چن^۳ و همکاران (۲۰۱۳) در پژوهشی با عنوان تقسیم بندی خدمات تأثیر گذار در جذب گردشگران مسن به چشمه های آب گرم بیان داشتند، اکثر کشورها با پدیده پیری جمعیت روبرو شده اند و از سویی بازار گردشگری چشمه های آب گرم و گردشگری سلامت روز به روز در حال رونق و گسترش است. توجه به بازار گردشگران مسن و علاقه آن ها برای مراجعه به مکان هایی که خدمات تفریحی و سلامتی را همزمان ارائه نماید، باعث می شود مزیت نسبی جهت سرمایه گذاری مناسب برای ایجاد زیرساخت های مورد نیاز این قشر از جامعه نسبت به سایر اقشار بیشتر مورد توجه قرار گیرد، اما نتایج حاکی است این امر مورد توجه مدیران و برنامه ریزان مکان های گردشگری قرار ندارد. بنابراین، اهدافی همچون درمان و ارتقاء سلامت، یادگیری ذهنی، استفاده از منابع گردشگری منحصر به فرد، طب مکمل، آرامش، رژیم غذایی سالم و فعالیت های اجتماعی از جمله مواردی است

1 - Lovata

2 - Massidda and Etzo

3 - Chen

که باید مورد توجه برنامه ریزان چشمه‌های آب گرم برای گردشگران مسن قرار گیرد. زو و هوو^۱ (۲۰۱۳) در مطالعه‌ای با عنوان بررسی توسعه گردشگری سلامت در چشمه‌های آب گرم لوشان، توسعه صنعت گردشگری چشمه‌های آب گرم در چین را عرصه جدید بازاریابی گردشگری است که رقابتی نوآورانه به همراه توسعه استانداردهای عرضه و تقاضا در گردشگری می‌تواند درآمدزایی و اشتغال محلی را متحول نماید. الینا^۲ (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان «توسعه گردشگری روستایی در کانون اروپا» عنوان نمود، در بسیاری از کشورهای عضو اتحادیه اروپا، گردشگری به عنوان استراتژی در نظر گرفته می‌شود که می‌تواند در آینده به توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع کمک کند و سبب کاهش مهاجرت شود. وی نتیجه‌گیری کرد که حمایت و گسترش گردشگری روستایی، آموزش مهمی است که به شناخت سنت‌های فرهنگی، روحانی یا ارزش‌های تاریخی یا معماری از فضای روستایی منجر می‌شود.

میگان و پیجت میگان^۳ (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان شناسایی مکان‌های با قابلیت زمین گرمایی و توسعه گردشگری به بررسی جزایر و ایمنگ، کورکو و اوراکی در نیوزیلند پرداخت. وی معتقد است پدیده چشمه‌های آب گرم، آب فشان، استخرهای گل و رسوبات معدنی موجود در این جزایر نقش ارزنده در گسترش گردشگری سلامت دارد. با این حال شرایط و مدیریت جریان گردشگری و نیز زیرساخت‌ها و امکانات مورد نیاز در این جزایر در سطح بسیار ضعیف قرار دارد. سالواتوره^۴ و همکاران (۲۰۱۸) طی پژوهشی با عنوان «انتقال گردشگری در مناطق روستایی: نظریه‌ها، مسائل و استراتژی» رابطه بین «محیط پیرامون روستایی» و «انتقال گردشگری» را بررسی نمودند. تحولات مداوم در عرصه توریستی در مناطق روستایی را توصیف می‌کند، برجسته کردن اهمیت این مفاهیم در هر دو بحث نظری و سیاست‌های شکل‌گیری وجود دارد. بر اساس طبقه‌بندی مناطق محیطی ارائه شده توسط استراتژی ایتالیایی برای مناطق داخلی، نویسندگان، تجزیه و تحلیل آماری دقیق را در سطح شهرداری انجام داده‌اند. مدل حاکمیت بر اساس «مدیریت تحول» به عنوان یک ابزار علمی برای هدایت این فرآیندها ارائه شده است.

با توجه با اهمیت اقتصادی صنعت گردشگری در جهان، با این وجود تحقیقات داخلی محدودی در رابطه با برنامه ریزی برای تفرجگاه‌های بین شهری و نقش آن در توسعه گردشگری سلامت انجام شده است. از سویی بسیاری از مطالعات انجام شده در مورد مقصد آب گرم در ایران به کیفیت آب و ماهیت درمان ارائه شده در چشمه‌های آب گرم و معدنی پرداخته است، بنابراین،

1 - Zou and Hu

2 - Alina

3 - Migoñ and Pijet-Migoñ

4 - Salvatore

مطالعات در این زمینه محدود است و تحقیق حاضر از جهت بررسی تفرجگاه‌های پیرامون روستایی در توسعه گردشگری سلامت به نوبه خود کار جدیدی است.

روش تحقیق

این پژوهش از نوع توصیفی - تحلیلی بوده و گردآوری اطلاعات با ترکیبی از روش‌های اسنادی و پیمایشی صورت گرفت. جامعه آماری گروهی از مدیران، کارشناسان و متولیان گردشگری در محدوده روستای زیارت و شهرستان گرگان بود. حجم نمونه ۳۰ نفر (جامعه متخصصان) تعیین گردید. مبنای اطلاعات اخذ شده از طریق پرسشنامه و بازدید میدانی بود. قابلیت‌های گردشگری چشمه آب گرم زیارت با توجه به شاخص‌های عیار گردشگری و عیار بهره‌وری (پرالونگ^۱، ۲۰۰۵) با استفاده از تکنیک پرالونگ امتیاز دهی و ارزیابی شد. نهایتاً مقایسه بین ویژگی‌های عیار گردشگری و عیار بهره‌وری انجام و شدت استفاده از توان‌های موجود از نظر فضایی و زمانی تعیین گردید.

فرمول‌ها و روابط

عیار گردشگری

عیار گردشگری دارای چهار جنبه شامل: زیبایی ظاهری، ارزش علمی، ارزش فرهنگی و ارزش اقتصادی می‌باشد که وزن هیچکدام از جنبه‌ها نسبت به دیگری بیشتر یا کمتر نیست زیرا دلیلی برای کم اهمیت یا پر اهمیت جلوه دادن هر معیار نسبت به دیگری وجود ندارد (مختاری، ۱۳۸۹). عیار گردشگری از رابطه زیر محاسبه می‌گردد.

$$\text{عیار گردشگری} = (\text{زیبایی ظاهری} + \text{ارزش علمی} + \text{ارزش فرهنگی} + \text{ارزش اقتصادی}) / 4$$

ارزش زیبایی ظاهری، به جنبه‌های تماشایی و ذاتی یک مکان گردشگری بستگی دارد. در محاسبه این معیار، وزن‌دهی خاصی وجود ندارد، زیرا دلیل قابل قبولی برای اینکه یک معیار ویژه اهمیت کمتری نسبت به سایر معیارها داشته باشد، وجود ندارد (جدول ۱). محاسبه معیار از طریق رابطه زیر انجام می‌شود.

جدول شماره (۱) معیار امتیازدهی در ارزیابی عیار ظاهری یک مکان ژئومورفولوژیکی

۱	۰/۷۵	۰/۵	۰/۲۵	صفر	امتیاز معیار
بیش از ۶	۶ یا ۵،۴	۳ تا ۲	یک	—	بند ۱: تعداد نقاط دیدنی
بیش از ۵۰۰	بین ۲۰۰ تا ۵۰۰	بین ۲۰۰ تا ۵۰	کمتر از ۱	—	بند ۲: متوسط فاصله تا نقاط دیدنی بر حسب متر
بسیار	بزرگ	متوسط	کوچک		بند ۳: مساحت
بسیار بزرگ	بزرگ	متوسط	کوچک	صفر	بند ۴: ارتفاع
رنگ‌های متضاد	—	رنگ‌های گوناگون	—	رنگ‌های مشابه	بند ۵: تباین رنگ‌ها با محیط اطراف

ارزش زیبایی ظاهری = (امتیاز بند ۵ + امتیاز بند ۴ + امتیاز بند ۳ + امتیاز بند ۲ + امتیاز بند ۱) / ۵

محاسبه ارزش علمی

ارزش علمی بر اساس رابطه زیر و امتیازات آن براساس جدول ۲ محاسبه می‌شود. در این فرمول وزن‌دهی بندهای ۳ و ۴ کاهش یافته است؛ زیرا در هر دوی آن‌ها شاخص کمیابی در ارتباط با بند ۳ مورد ارزیابی قرار می‌گیرد (پرالونگ، ۲۰۰۵).

ارزش علمی = امتیاز بند ۶ + امتیاز بند ۵ = (امتیاز بند ۴ * ۰/۵) + امتیاز بند ۲ + امتیاز بند ۱ / ۵

جدول شماره (۲) معیار و مقیاس دهی در ارزیابی عیار علمی یک مکان ژئومورفولوژیکی

۱	۰/۷۵	۰/۵	۰/۲۵	صفر	امتیاز معیار
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم		بند ۱: جذابیت از نظر جغرافیای دیرینه
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	صفر	بند ۲: ویژگی‌های تجسمی
بیش از ۹۰	بین ۵۰ تا ۹۰	بین ۲۵ تا ۵۰	کمتر از ۲۵	—	بند ۳: مساحت (//)
بی نظیر	بین ۲ تا ۱	بین ۳ تا ۴	بین ۵ تا ۷	بیش از ۷	بند ۴: کمیابی
بدون هر گونه دست کاری	اندکی تخریب شده	تخریب در حد متوسط	به شدت تخریب شده	تخریب شده	بند ۵: وضعیت مکان
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	صفر	بند ۶: جذابیت اکولوژیکی

محاسبه ارزش فرهنگی

ارزش فرهنگی بر اساس عواملی نظیر وقوع رخداد‌های هنری و جنبه‌های فرهنگی مرتبط با یک مکان گردشگری سنجیده می‌شود (جدول ۳).

ارزش فرهنگی = (امتیاز بندی ۴ + امتیاز بند ۳ + (۲ × امتیاز بند ۲) + امتیاز بند ۱) / ۶

ارزیابی برنامه ریزی و مدیریت سبز اماکن دیدنی پیرامون روستای زیارت با تأکید بر گردشگری سلامت مطالعه موردی: (چشمه آبگرم روستای زیارت)

در رابطه بالا وزن بند ۲ دو بار محاسبه شده است زیرا این بند ممکن است شامل تذکره‌های ادبی نیز باشد.

جدول شماره (۳) معیار و مقیاس امتیازدهی در ارزیابی عیار فرهنگی یک مکان ژئومورفولوژیکی

۱	۰/۷۵	۰/۵	۰/۲۵	صفر	امتیاز / معیار
بسیار شدید	شدید	متوسط	ضعیف	بدون تعلق خاطر	بند ۱: جنبه‌های فرهنگی و تاریخی
بیش از ۵۰	۲۰ تا ۵۰	۶ تا ۲۰	۱ تا ۵	صفر	بند ۲: مناظر پیکرنگاری
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	ضعیف	بدون هرگونه اثر یا ابنیه	بند ۳: جنبه‌های تاریخی و باستان‌شناسانه
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	ضعیف	صفر	بند ۴: جنبه‌های مذهبی و معنوی
حداقل هر سال ۱ بار	—	گاهگاهی	—	هرگز	بند ۵: رخدادهای فرهنگی و هنری

محاسبه ارزش اقتصادی

ارزیابی ارزش اقتصادی بر اساس ویژگی‌های قابل بهره برداری و قابل استفاده مکان گردشگری در زمینه گردشگری محاسبه می‌شود (جدول ۴).

$$\text{محاسبه ارزش اقتصادی} = (\text{امتیاز بند ۵} + \text{امتیاز بند ۴} + \text{امتیاز بند ۳} + \text{امتیاز بند ۲} + \text{امتیاز بند ۱}) / ۵$$

جدول شماره (۴) معیار و مقیاس امتیازدهی در ارزیابی عیار اقتصادی یک مکان ژئومورفولوژیکی

۱	۰/۷۵	۰/۵	۰/۲۵	صفر	امتیاز / معیار
قابل دسترس از طریق جاده ای یا اهمیت ملی	قابل دسترس از طریق جاده ای یا اهمیت منطقه‌ای	قابل دسترس از طریق جاده محلی	با فاصله کمتر از یک کیلومتر از مسیر قابل دسترس	با فاصله بیش از یک کیلومتر از مسیر قابل دسترس	بند ۱: قابلیت دسترسی
بدون خطر	کنترل‌های اختیاری	تا حدودی کنترل شده	کنترل نشده	غیر قابل کنترل	بند ۲: مخاطرات طبیعی
بیش از یک میلیون نفر	بین ۵۰۰ هزار تا یک میلیون نفر	بین ۱۰۰ تا ۵۰۰ هزار نفر	بین ۱۰ تا ۱۰۰ هزار نفر	کمتر از ۱۰۰۰۰	بند ۳: تعداد بازدیدکنندگان در هر سال
بدون حفاظت	نا محدود	—	محدود	کامل	بند ۴: تمهیدات حفاظتی
بین المللی	ملی	منطقه‌ای	محلی	—	بند ۵: جذابیت

ارزیابی عیار بهره‌وری

بهره وری شامل دو جزء اصلی است: ۱- میزان بهره‌وری که با شاخص X و ۲- کیفیت بهره‌وری که با شاخص Y نشان داده می‌شود. ارتباط بین این دو عیار یعنی میزان و کیفیت بهره‌وری، شدت بهره‌وری (کم، متوسط و زیاد) را در مکان‌های ژئومورفولوژیکی تعیین می‌کند. میزان بهره‌وری بیانگر میزان استفاده‌ی فضایی و زمانی از یک مکان ژئومورفولوژیکی می‌باشد (جدول ۵)، در حالی که کیفیت بهره‌وری بر اساس همان چهار جزء تشکیل دهنده عیار گردشگری ارزیابی می‌شود (جدول ۶). ارزیابی میزان و کیفیت بهره‌وری مکان‌های گردشگری، در نهایت، می‌تواند شدت استفاده از پتانسیل‌های موجود در این مکان‌ها را از نظر فضایی و زمانی

و همچنین میزان استفاده از آن‌ها را تعیین نماید (پرالونگ، ۲۰۰۵). نه این قسمت نیز وزن‌دهی خاصی قائل نمی‌شویم؛ زیرا هیچ دلیل قابل قبولی برای برتری یک معیار ویژه نسبت به سایر معیارها وجود ندارد؛ بنابر این، معیارهای متفاوتی با مقیاس امتیازدهی ویژه، برای ارزیابی اجزای اصلی عیار بهره‌وری استفاده می‌شود.

محاسبه کیفیت بهره‌وری

(امتیاز بند ۱ + امتیاز بند ۲ + امتیاز بند ۳ + امتیاز بند ۴) / ۴

محاسبه میزان بهره‌وری

(امتیاز بندی ۱ + امتیاز بند ۲) / ۲

محاسبه عیار بهره‌وری

(میزان بهره‌وری + کیفیت بهره‌وری) / ۲

جدول شماره (۵) معیار و مقیاس امتیازدهی در میزان ارزش بهره‌وری از یک مکان ژئومورفولوژیکی

امتیاز	ص	۰/۲۵	۰/۵	۰/۷۵	۱
بند ۱: مساحت مورد استفاده (هکتار)	ص فر	کمتر از ۱	بین ۱ تا ۵	بین ۵ تا ۱۰	بیش از ۱۰
بند ۲: تعداد زیر ساخت‌ها	ص فر	۱	بین ۲ و ۵	بین ۶ تا ۱۰	بیش از ۱۰
بند ۳: اسکان فصلی (روز)	-	از یک تا ۹۰ روز	از ۹۱ تا ۱۸۰ روز	از ۱۸۱ تا ۲۷۰ روز	از ۲۷۱ تا ۳۶۰ روز
بند ۴: اسکان روزانه (ساعت)	ص فر	کمتر از ۳ ساعت	بین ۳ تا ۶ ساعت	بین ۶ تا ۹ ساعت	بیش از ۹ ساعت

جدول شماره (۶) معیار و مقیاس امتیازدهی در ارزیابی عیار کیفیت بهره‌وری از یک مکان

امتیاز	صفر	۰/۲۵	۰/۵	۰/۷۵	۱
بند ۱: استفاده از زیبایی ظاهری	بدون هرگونه امکان تیلیغات	یک اقدام حمایتی و معرفی یک محصول	یک اقدام حمایتی و معرفی چند محصول	چندین اقدام حمایتی و معرفی یک محصول	چندین اقدام حمایتی و معرفی چند محصول
بند ۲: استفاده از ارزش علمی	بدون هرگونه امکان آموزشی	یک اقدام حمایتی و معرفی یک محصول	یک اقدام حمایتی و معرفی چند محصول	چندین اقدام حمایتی و معرفی یک محصول	چندین اقدام حمایتی و معرفی چند محصول
بند ۳: استفاده از ارزش آموزشی	بدون هرگونه امکان آموزشی	یک اقدام حمایتی و معرفی یک محصول	یک اقدام حمایتی و معرفی چند محصول	چندین اقدام حمایتی و معرفی یک محصول	چندین اقدام حمایتی و معرفی چند محصول
بند ۴: استفاده از ارزش اقتصادی (نفر)	بدون بازدید کننده	کمتر از ۵۰۰	بین ۵۰۰ تا ۲۰۰۰	بین ۲۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰	بیش از ۱۰۰۰۰

محدوده پژوهش

چشمه آب گرم زیارت در موقعیت جغرافیایی ۳۶ درجه ۴۲ دقیقه و ۱۸ ثانیه عرض شمالی و ۵۴ درجه ۲۸ دقیقه و ۴۶ ثانیه طول شرقی در روستای زیارت در جنوب شهرستان گرگان و در بخش شمالی کوه‌های البرز واقع گردیده است. این منطقه از نظر آب و هوایی دارای حداقل و حداکثر دمای ۶- تا ۴۶+ درجه سانتی گراد در سال است.

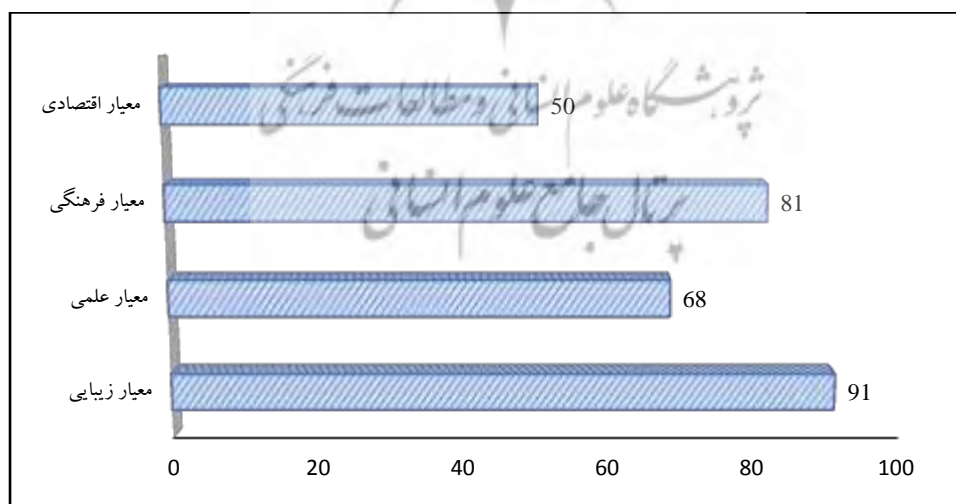
تحلیل یافته‌ها

نتایج با استفاده از روش پراولونگ تحلیل گردید و مقایسه بین عیار گردشگری و عیار بهره‌وری جاذبه‌های گردشگری چشمه آب گرم زیارت از لحاظ ارزش گردشگری انجام شد (جدول ۷).

جدول شماره (۷) نتایج ارزیابی عیار گردشگری و عیار بهره‌وری جاذبه‌های گردشگری چشمه آب گرم زیارت

عیار	امتیاز کل
عیار گردشگری	۰/۷۳
عیار زیبایی ظاهری	۰/۹۱
عیار علمی	۰/۶۸
عیار فرهنگی	۰/۸۱
عیار اقتصادی	۰/۵۰
عیار بهره‌وری	۰/۱۹
عیار میزان بهره‌وری	۰/۲۵
عیار کیفیت بهره‌وری	۰/۱۳

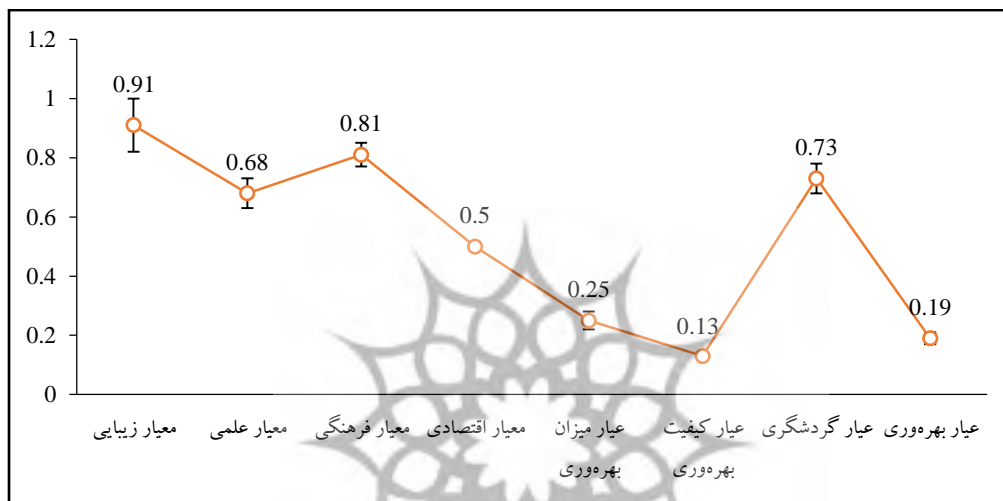
مقادیر به دست آمده از اجزای عیار گردشگری نشان معیار زیبایی با ۹۱ درصد امتیاز، عیار علمی ۶۸ درصد، عیار فرهنگی ۸۱ درصد، عیار اقتصادی ۵۰ درصد امتیازها را به خود اختصاص دادند (شکل ۱).

شکل ۱- مقایسه معیارهای عیار گردشگری در روستای زیارت

همانطور که نتایج نشان می‌دهد با وجود امتیاز بالای معیار زیبایی (به دلیل وجود آبشار، جنگل و ...) و فرهنگی (به دلیل وجود امامزاده و ...)، از نظر عیار اقتصادی امتیاز مناسب به دست نیامده است و از نظر عیار اقتصادی و علمی امتیاز محدودی پایین است. این موضوع بیانگر این نکته می‌باشد که از جذابیت‌های طبیعی و تفریحی چشمه آب گرم در جهت جذب گردشگران و درآمد زایی

محلی بهره‌برداری قابل توجهی انجام نشده است (شکل ۲). در همین راستا میزان بهره‌وری و کیفیت بهره‌وری که شدت استفاده از توان‌های موجود در تفرجگاه مورد نظر را از نظر فضایی و زمانی و همچنین میزان استفاده از توان‌های موجود را تعیین می‌نماید بیانگر همین مسأله است. ارزیابی میزان و کیفیت بهره‌وری منطقه تفرجگاهی آب گرم زیارت با امتیاز ۰/۲۵ و ۰/۱۳ نشان از جایگاه بسیار پایین زیرساخت‌های گردشگری در این منطقه و در جهت جذب و رضایت گردشگران از امکانات را دارد. طبق بررسی عیار بهره‌وری این چشمه آب گرم ۰/۱۹ می‌باشد که بیانگر عدم بکارگیری مؤثر از این جاذبه گردشگری است.

شکل ۲- نمودار مقایسه ای عیار گردشگری با عیار بهره‌وری در روستای زیارت

نتیجه گیری

چشمه‌های آب گرم می‌تواند یکی از اولویت‌های گردشگران جهت تخلیه استرس و تمدد اعصاب از دغدغه‌های روزمره باشد. چشمه‌های آب گرم اغلب در نقاط روستایی و پیرامون شهرها قرار دارند. چشمه آب گرم زیارت به نظر تنها چشمه آب گرم در استان گلستان می‌باشد و از این رو می‌توان از آن به عنوان منطقه ویژه گردشگری سلامت در استان نام برد و بهره‌برداری نمود. بهره‌برداری از قابلیت‌های تفرجگاهی روستاها نقش مهمی در گسترش گردشگری محلی دارد و برای ساکنان روستاها نقش در ایجاد شغل و جلوگیری از مهاجرت به شهرها ایفا می‌نماید. در این پژوهش با نشان دادن میزان عیار زیبایی ظاهری، فرهنگی و علمی آبشار زیارت، بخشی از پتانسیل‌های بومی و محلی روستا در گسترش گردشگری طبیعی و سلامت نشان داده شد. چشم اندازه‌های گردشگری روستای زیارت از ویژگی‌های زمین‌شناسی و مورفولوژی برخوردار است و در قالب گردشگری طبیعی و سلامت می‌تواند به عنوان جاذبه گردشگران با هدف گردشگری سلامت به چشمه آب گرم این روستا باشد. این موضوع در توانمندسازی اقتصاد منطقه و در ارتباط با توان‌های محلی حائز اهمیت است و حرکتی در جهت توزیع امکانات و خدمات در مناطق روستایی

خواهد بود و با ایجاد شرایط اشتغال و درآمدزایی محلی نقش ویژه‌ای در تثبیت جمعیت و جلوگیری از مهاجرت و خروج جمعیت به سمت شهری بزرگتر ایجاد خواهد نمود. در این پژوهش برای سنجش توان چشمه آب گرم زیارت در جذب گردشگر سلامت و نیز توسعه گونه‌های مختلف گردشگری مبتنی بر طبیعت، معیارهای عیار گردشگری و معیار بهره‌وری مورد ارزیابی کارشناسان قرار گرفت. نتایج ضعف بسیار در عیار بهره‌وری از توان‌های محلی را نشان داد که باید مورد توجه مسئولان و برنامه‌ریزان قرار گیرد. بدون تردید آماده سازی فضای گردشگری محلی نیاز به الزامات چون منابع طبیعی و انسانی، زیرساخت‌ها و سرمایه گذاری دارد تا از توان‌ها در جهت شکوفایی محیط محلی بهره مناسب برده شود. چشمه آب گرم زیارت در پیرامون شهر گرگان، توان بالقوه‌ای برای تبدیل شدن به کانون جذب گردشگر سلامت را دارد اما از نظر زیر ساخت‌ها و سرمایه گذاری نیازمند توجه بیشتری است.

در این راستا جهت برنامه ریزی مناسب در جهت استفاده از توان بالقوه این پدیده طبیعی به عنوان مکانی برای دستیابی به جایگاه قابل قبول در عرصه گردشگری سلامت و نیز ایجاد تفرجگاه‌های تفریحی پیرامون روستا توجه به موارد زیر حائز اهمیت است:

- ایجاد زمینه‌ای برای مشارکت بخش خصوصی جهت سرمایه گذاری در زیرساخت‌های ارتباطی، اقامتی و خدماتی با در نظر گرفتن عدم آسیب رسانی به محیط زیست منطقه مانند اعلام فراخوان برای ارائه پروژه توسعه گردشگری توسط بخش خصوصی و انتخاب بهترین پروژه جهت اجرا؛

- ایجاد پلاژهای بهداشتی جهت استفاده مراجعه کنندگان از آب گرم به صورت بهینه با حفظ شرایط بهداشتی؛

- فضا سازی و طراحی مناسب زیرساخت‌های گردشگری سلامت متناسب با چشمه آب گرم از جمله سرویس بهداشتی؛

- استفاده از توان‌های بالقوه محلی در اشتغالزایی بومی، فعالیت‌های اقتصادی و درآمدزایی ساکنان روستا از طریق ساخت خانه‌های بوم گردی، راه اندازی کارگاه‌های تولید صنایع دستی و ...؛

- انجام تبلیغات از جمله تبلیغات تلویزیونی و اینترنتی (وبسایت و فضای مجازی) جهت معرفی جاذبه‌های گردشگری سلامت در

محدوده مورد مطالعه.

منابع

- تندیس، م. سرایی، م. ح. کمایی زاده، ی. و خوشچهره، م. ج. (۱۳۹۵). تحلیل استراتژی‌های توسعه اکوتوریسم پایدار در تفرجگاه‌های پیرامون شهری با استفاده از رهیافت تلفیقی (SWOT-ANP) مطالعه موردی: تفرجگاه دره کنگک. فصلنامه آمایش جغرافیایی فضا، شماره ۲۲، ص ۹۱-۱۰۸.
- رشیدی، م. رامشت، م. ح. و خوشحال دستجردی، ج. (۱۳۹۱). گردشگری در ایران با تاکید بر رتبه بندی خواص درمانی چشمه‌های منتخب استان اردبیل. مجله سلامت و بهداشت اردبیل، شماره ۱، ص ۴۹-۵۷.
- رقیمی، م. و یخکشی، م. ا. (۱۳۸۱). بررسی منشأ چشمه آب گرم زیارت گرگان از طریق مطالعات هیدروشیمی و ایزوتوپی. مجله علوم کشاورزی و منابع طبیعی، شماره ۳، ص ۲۹-۴۰.
- صادقی، س. ک. و جهانگیری، خ. (۱۳۹۱). برآورد تمایل به پرداخت گردشگران سلامت آبگرم‌های سرعین. فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری، شماره ۱۸، ص ۱۱۱-۱۳۰.
- عربشاهی کریمی، ا. و آریان فر، م. (۱۳۹۳). بررسی جایگاه چشمه‌های آبگرم و معدنی در توسعه توریسم درمانی در ایران. فصلنامه فضای گردشگری، شماره ۱۳، ص ۱۶۷-۱۴۱.
- علیزاده ثانی، م. فراهانی، ب. و احمدی خطیر، ط. (۱۳۹۳). عوامل انگیزشی گردشگری سلامت در چشمه‌های آبگرم استان مازندران (مطالعه موردی: چشمه‌های آبگرم رامسر و لاویج). نشریه برنامه ریزی و توسعه گردشگری، شماره ۱۱، ص ۵۲-۳۳.
- گلشیری اصفهانی، ز. رکن الدین افتخاری، م. ر. و پورطاهری، م. (۱۳۹۳). تبیین چرخه الگوی توسعه گردشگری سلامت در مناطق روستایی ایران (با تاکید بر چشمه‌های آبگرم). نشریه برنامه ریزی و توسعه گردشگری، شماره ۱۱، ص ۳۲-۱۱.
- مختاری، د. (۱۳۸۹). ارزیابی توانمندی اکو توریسمی مکان‌های ژئومورفیکی حوضه آبریز آسیاب خرابه در شمال غرب ایران به روش پrolong. مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۱۸، ص ۲۷-۵۳.
- Alina, N. (2015). Development of rural tourism in the european context. Annals of 'Constantin Brancusi' University of Targu-Jiu. Economy Series, 2(1), 199-202.
- Carrera, P. and Bridges, J. (2008). Health and medical tourism: what they mean and imply for health care systems. Geneva Association Information Newsletter, 15, 65-74.
- Chen, K.H., Liu, H.H. and Chang, F.H. (2013). Essential customer service factors and the segmentation of older visitors within wellness tourism based on hot springs hotels. International Journal of Hospitality Management, 35, 122-132.
- Lovata, T.R. (2011). Archaeology as built for the tourists: The Anasazi cliff dwellings of Manitou Springs, Colorado. International Journal of Historical Archaeology, 15(2), 194-205.
- Massidda, C. and Etzo, I. (2012). The determinants of Italian domestic tourism: A panel data analysis. Tourism Management, 33(3), 603-610.
- McNeil, K.R. and Ragins, E.J. (2005). Staying in the spa marketing game: Trends, challenges, strategies and techniques. Journal of Vacation Marketing, 11(1), 31-39.
- Migoñ, P. and Pijet-Migoñ, E. (2017). Interpreting geoheritage at New Zealand's geothermal tourist sites—systematic explanation versus storytelling. Geoheritage, 9(1), 83-95.
- Prolong, J. (2005). A method for assessing the tourist potential and use of geomorphological sites, Geomorphologies, Relief, processes. Environment, 3, 189-196.
- Salvatore, R., Chiodo, E. and Fantini, A. (2018). Tourism transition in peripheral rural areas: Theories, issues and strategies. Annals of Tourism Research, 68, 41-51.
- Zou, F. and Hu, Z. (2013). Study on Development of Lushan Hot Spring Health Tourism Products. In Informatics and Management Science VI (pp. 339-346). Springer, London.